

Herrljunga konferens 2026-10-10

- Skogsbrukets effekter på fågelfaunan, exempel på nyheter kring artskyddet, samt fåglarnas roll som indikatorer på värdefulla skogar.

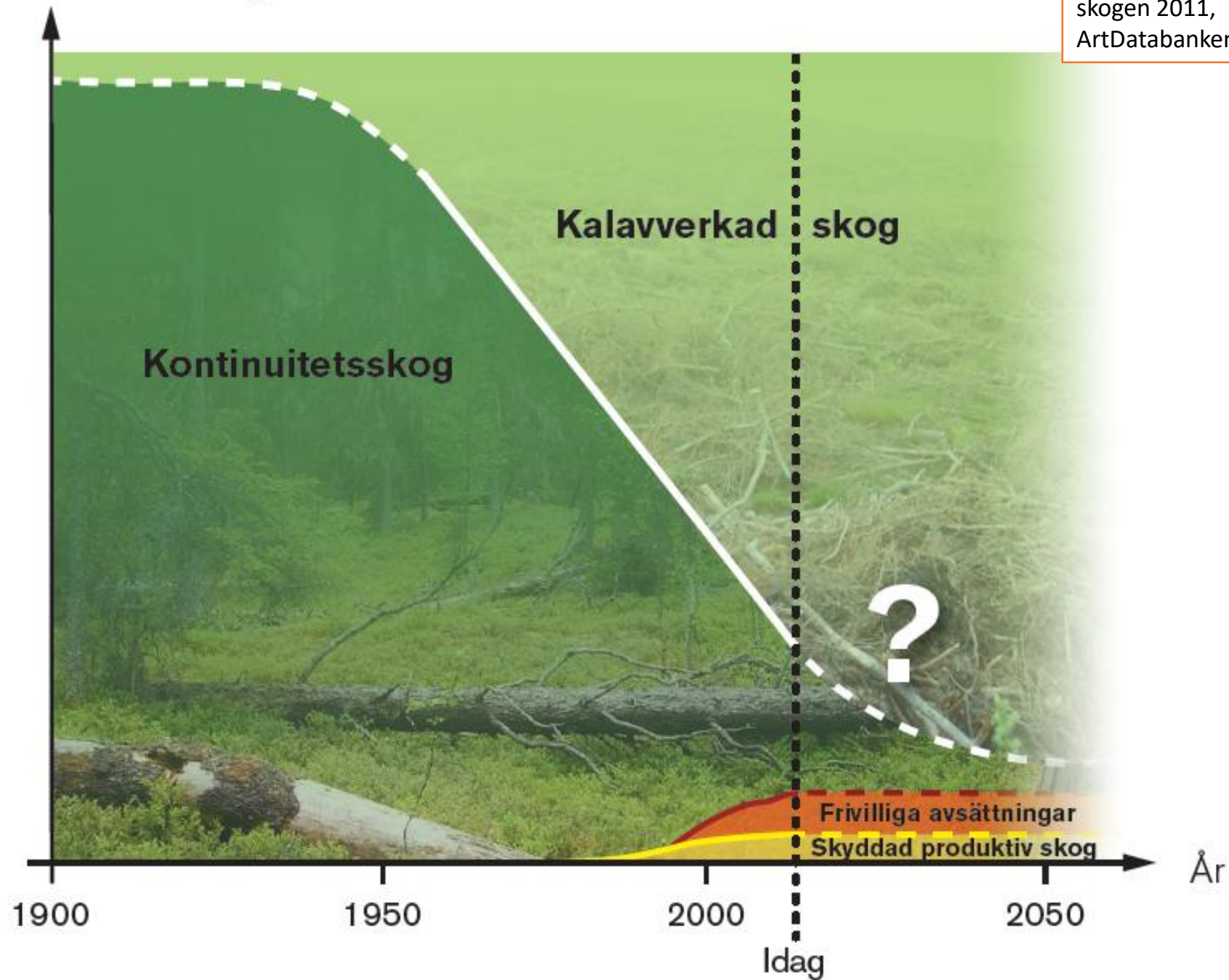
Christer Johansson,
sakkunnig skog och
våtmark, BirdLife Sverige

- Anställd i BirdLife sedan 1/9 2023, i styrelsen 2016-2023
- Målbildsarbetet sedan 2017
- Nationella sektorsrådet sedan 2017
- Artskyddet i skogen sedan 2016
- Diverse regeringsuppdrag, bl.a. DVIS (digitala verktyg i Skogen) 2022-
- FSC-arbetet sedan 2024, standardkommitten
- Kunskapssammanställning om tjäder 2017

Total areal produktiv skogsmark

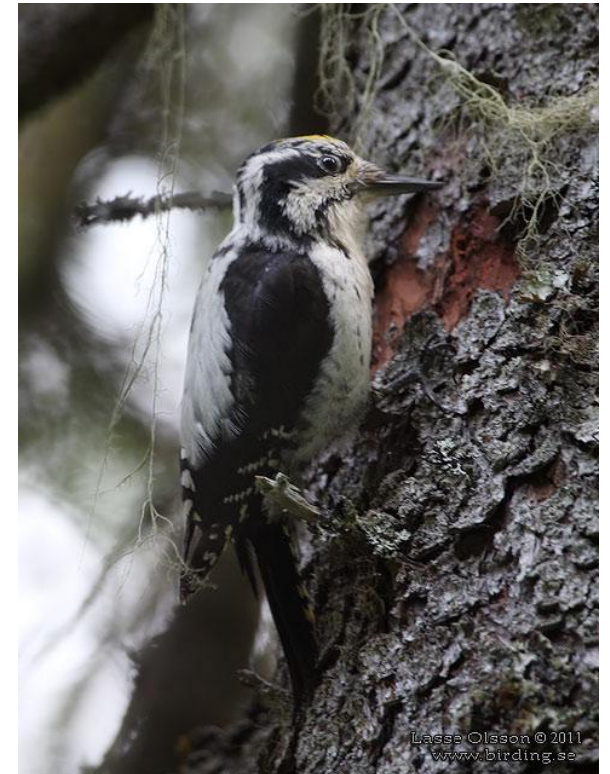
Källa: Tillståndet i
skogen 2011,
ArtDatabanken

Motsatta trender

Lövmiljöer

Barrnatskogar

NULÄGE Skogsbruket

Bruka

Bruka

Kombinerade mål

NULÄGE

Naturvården

Omställning

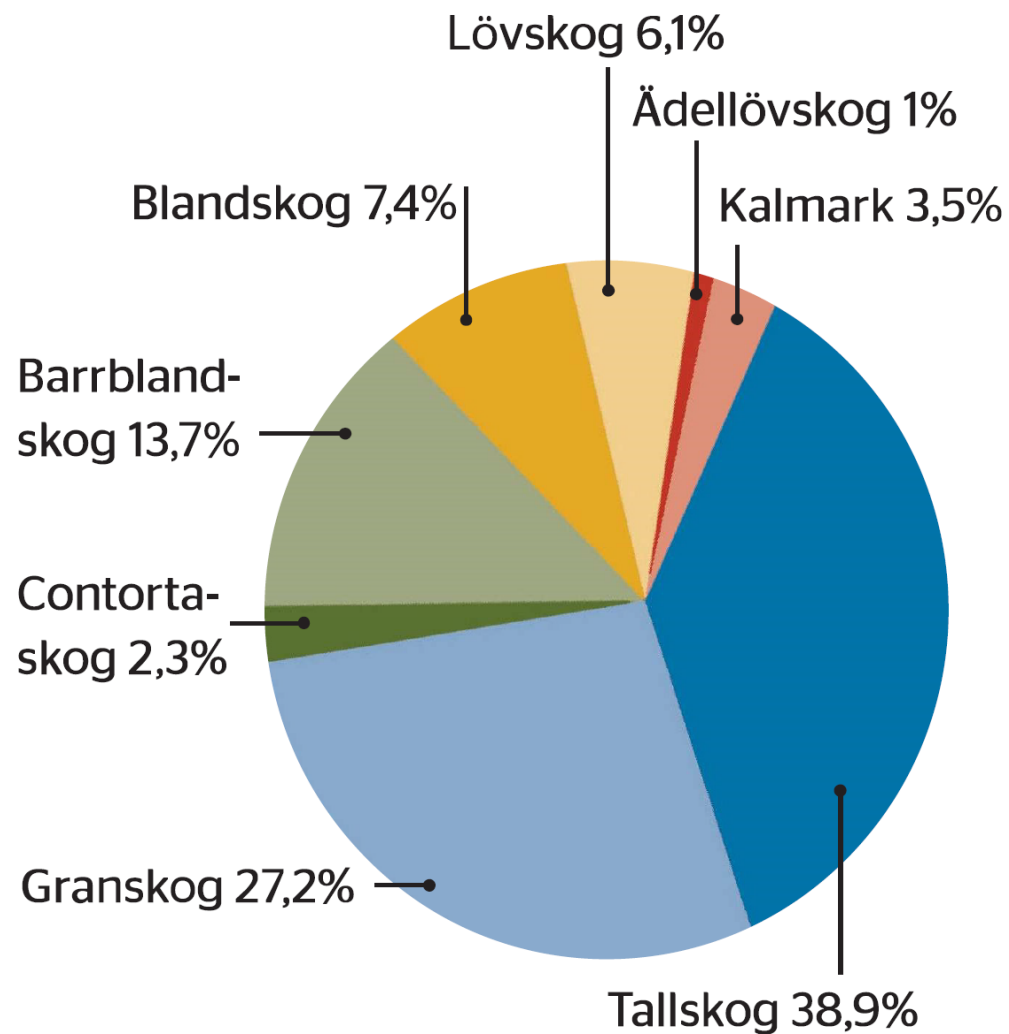

Bruka/restaurera

Avsättning

Sveriges skogar indelade i beståndstyper, enligt Riksskogstaxeringens Skogsdata 2017. För definitioner av tröskelvärden för dominerande trädslag, se www.slu.se/riksskogstaxeringen.

Tallskog (Tall)

Tall 65 procent eller mer.

Granskog (Gran)

Gran 65 procent eller mer.

Contortaskog (Cont)

Contortatall 65 procent eller mer.

Barrblandskog (Barrbl)

Inget av ovanstående, men barrträd 65 procent eller mer.

Blandskog (Bland)

Mer än 35 och mindre än 65 procent lövträd.

Lövskog (Löv)

Lövträd 65 procent eller mer samt mindre än 45 procent ädla★ lövträd.

Ädellövskog (Ädel)

Lövträd 65 procent eller mer samt 45 procent eller mer ädla★ lövträd.

Fågeltätheter (antal par/km2)

Region	Län	Barrskog	Blandskog	Lövskog	Ädellövskog	Skog Totalt	Antal områden
Norra Norrland	BD, AC, Z	240	268	333		296	26
Södra Norrland	Y,X, W	131	339			270	12
Östra Svealand	C, AB, D, U, T	303	570	749	1167	565	34
Västra Göta-Svealand	S, O	278	425	415	588	381	17
Östra Götaland	E, F, G, H, I	438	547	558	1156	731	29
Södra Götaland	K, M, N		446	1004	771	765	20

Trender fågeltätheter:

Barrskog < Blandskog < Lövskog < Ädellövskog

Norrland < Svealand < Götaland

Västra Sverige < Östra Sverige

Källa: Svensk fågeltaxering
Martin Green, Lunds Universitet

Skiktade skogar

Kanske enskilt
viktigaste faktorn
för god
fågeltillgång både
vad gäller arter
och individtäthet

Ett skikt

Två skikt

Flera skikt

Tvåskiktad 47,5%

Sveriges
produktiva
skogar

Enskiktad 45%

Flerskiktad 7,5%

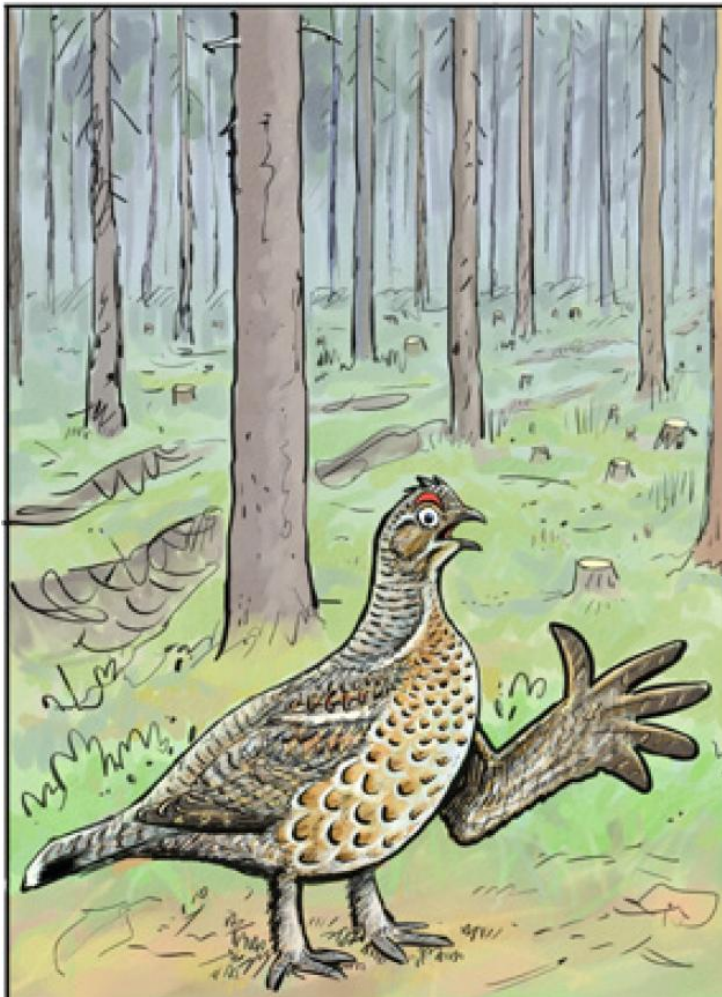
RÖJ INTE I ONÖDAN!

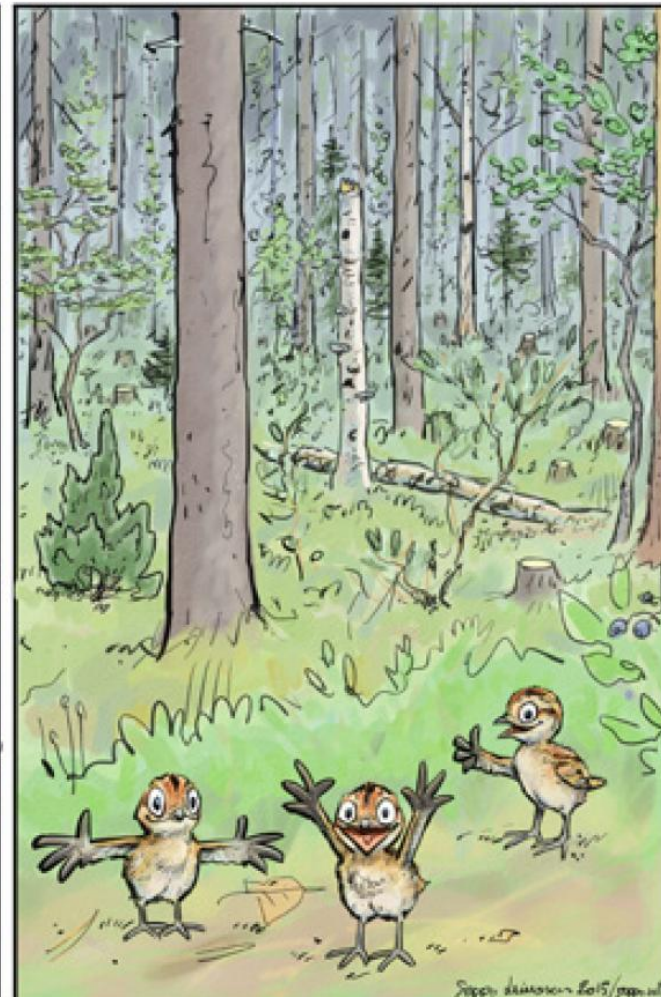
Seppo Leinonen 2015
seppo.net

TACK FÖR ATT DU
SPARADE MAT OCH SKYDD!

GALLRA MED EFTERTANKE

INGEN MAT, INGET SKYDD!

DET HÄR ÄR BRA!

Slutsatser studien

**Saknas
något?**

- En **ökad lövandel** i ett skogsbestånd gav fler fågelarter och en ökad fågeltäthet.
- En **blandning av många trädslag** gav fler fågelarter och en ökad fågeltäthet.
- Inslag av **äldre träd**
- En **tät sikttäthet** ökade antalet fågelarter och fågeltätheten.
- En **ökad mängd död ved** gav fler fågelarter och en ökad fågeltäthet.
- En **ökad area** gav fler fågelarter.
- **Oröjda och ogallrade** bestånd hade fler fågelarter och en högre fågeltäthet än röjda och gallrade sådana.

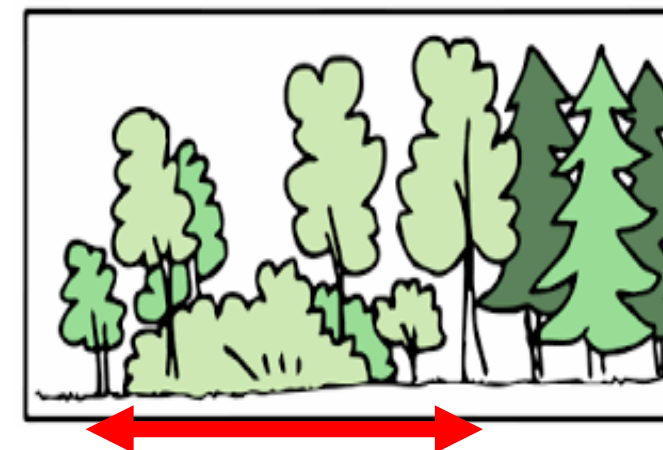
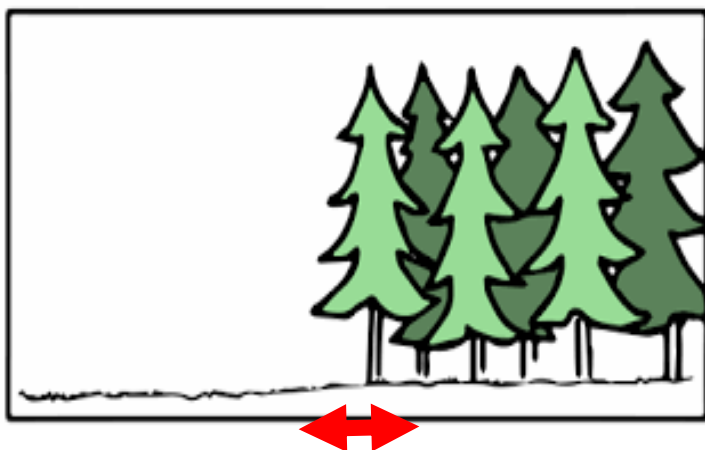
Bryn, åkerholmar – rika fågelmiljöer

Törnskata – indikatorart för värdefulla bryn

Art	Boplats	Art	Boplats
Buskskvätta	Mark	Ortolansparv	Mark
Törnsångare	Buske	Näktergal	Mark
Rosenfink	Buske	Grönfink	Buske
Hämpling	Buske/mark	Järnsparv	Buske
Ormvråk	Träd	Gröngöling	Hål
Röd glada	Träd	Stare	Hål
Hornuggla	Träd	Stenskvätta	Mur
Kattuggla	Hål	Göktyta	Hål
Ärtsångare	Buske	Höksångare	Buske
Gulspurv	Mark	Nötkråka	Gran

	Biotop		
	Brynmiljö	Öppen åkermark	Skog
Häckande fåglar	16,6 arter/ha	2,9 arter/ha	2,4 arter/ha
Total mängd	20,8 revir/ha	4,6 revir/ha	5,6 revir/ha

Berg, Å. 2002. Breeding birds in short-rotation coppices on farmland in central Sweden – the importance of Salix height and adjacent habitats. Agriculture Ecosystems & Environment 90:265-276.

Hur går det för de svenska skogsfåglarna?

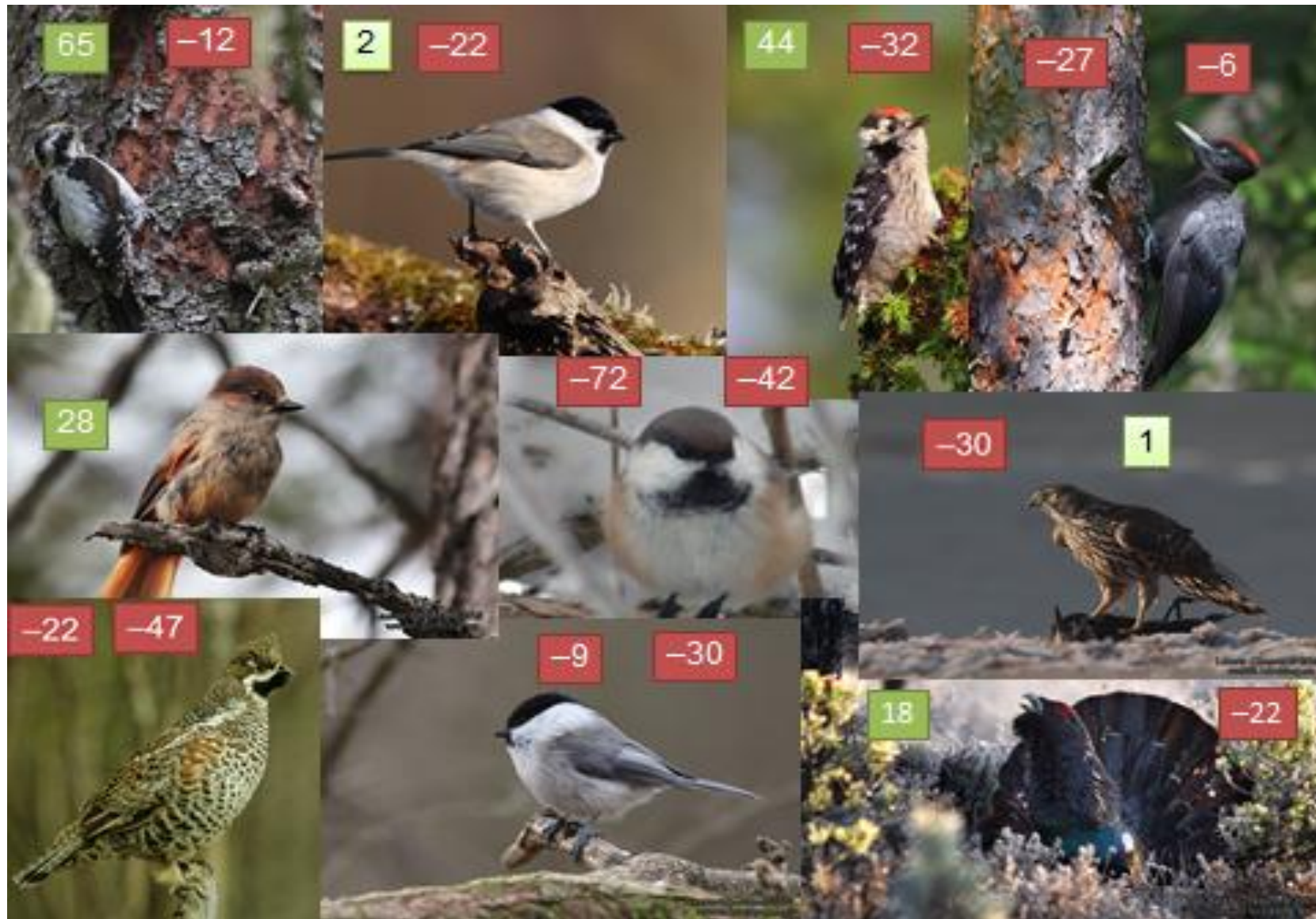
- Enligt LRF går det bra

Skogsbruk med kalhyggen gynnar generalister

Naturnära skogsbruk/naturskydd gynnar specialisterna

Tretåig hackspett

Entita

Mindre hackspett

Spillkråka

Lavskrika

Lappmes

Duvhök

Järpe

Talltita

Tjäder

Ej med på bilden:

Vitryggig hackspett

Tallbit

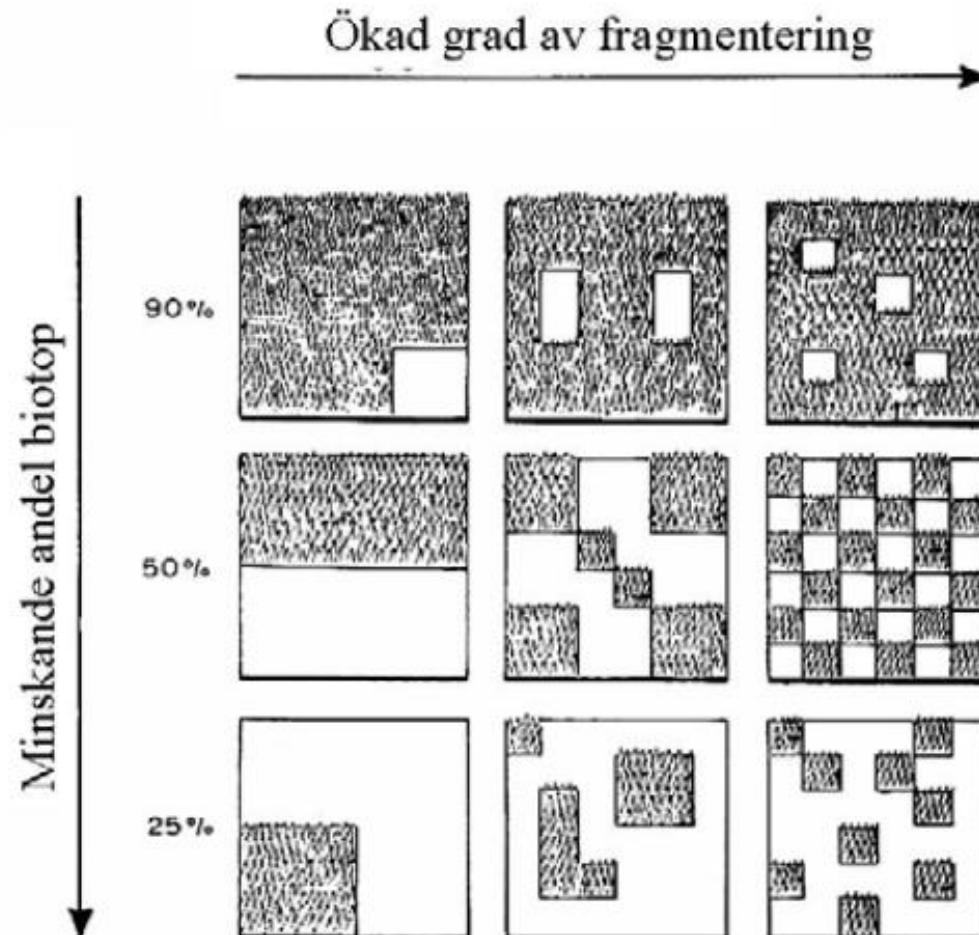
Slutsats för specialisterna

– Fragmentering och habitatförlust

Rapport 2025/11

Hur hyggesfritt skogsbruk påverkar biologisk mångfald: en jämförelse med konventionellt trakthyggesbruk i Sverige

Kunskapssammanställning

Trakthyggesbruk

Att fågelfaunan präglas av generalister i dessa miljöer kan förklaras av den låga trädartsmångfalden, den enhetliga åldersstrukturen, bristen på död ved, den homogena vertikala strukturen samt det begränsade utbudet av födosöks- och häckningsnischer^{335,336}

Selektiv avverkning

Även om ingen av studierna specifikt utvärderade effekterna av selektiv avverkning, visar båda att ökad **strukturell komplexitet i mogna bestånd** kan gynna skogsfåglarnas **mångfald**.

Det är också rimligt att förvänta sig ytterligare fördelar för fågelsamhället genom **kontinuerlig tillgång till äldre stående träd, större täckning av fältskikt och buskskikt samt en större andel solbelyst död ved, jämfört med mogna likåldriga bestånd**³⁴¹.

Luckhuggning

många skogsfågelarter i Sverige förekommer i högre täthet nära skogskanter än längre in i skogen, vilket kan förklaras av att solexponerade träd hyser högre tätheter av insekter^{345,346}.

Trots dessa osäkerheter ger luckhuggning med **både stora och små luckor en större vertikal och sammansättningsmässig variation än likåldriga avverkningsmogna bestånd**. Dessutom ökar **småskaliga luckhuggningar specifikt tillgången på solbelysta levande träd och död ved, ett mer utvecklat fält- och buskskikt på både kort och lång sikt**.

Sammantaget bör detta bidra positivt till skogsfåglars habitat- och resursbehov i jämförelse med slutavverkning.

Överhållen skärm

en svensk kontext har det visats att om **60 träd per ha (ca. 10% av den ursprungliga trädtheten)** lämnas kvar, kan antalet revir av **skogslevande tättingar på hyggen nästan fördubblas** jämfört med dagens standardnivåer för trädbevarande³⁵⁴.

Sammantaget tyder dessa resultat preliminärt på att **överhållen skärm** kan bidra till att vissa **fågelarter från äldre skogsmiljöer kvarstår** under en längre tid, fram till dess att de kvarlämnade skärmträden avlägsnas.

Arter med speciella krav på skogen

Sammanlagd yta av minst 100 hektar äldre skog, kombinerat med kärnområden med mycket hög andel död ved > 20-30 m³sk/hektar.

Barrskogsfågel
förekommer i större skogsområden (> 300 ha), där det finns tillräckligt mycket av lämpliga året-runt-miljöer.

För att häcka framgångsrikt behöver ett par cirka 40 ha äldre lövträdsdominerad skog inom ett område på upp till 200 ha i södra Sverige.

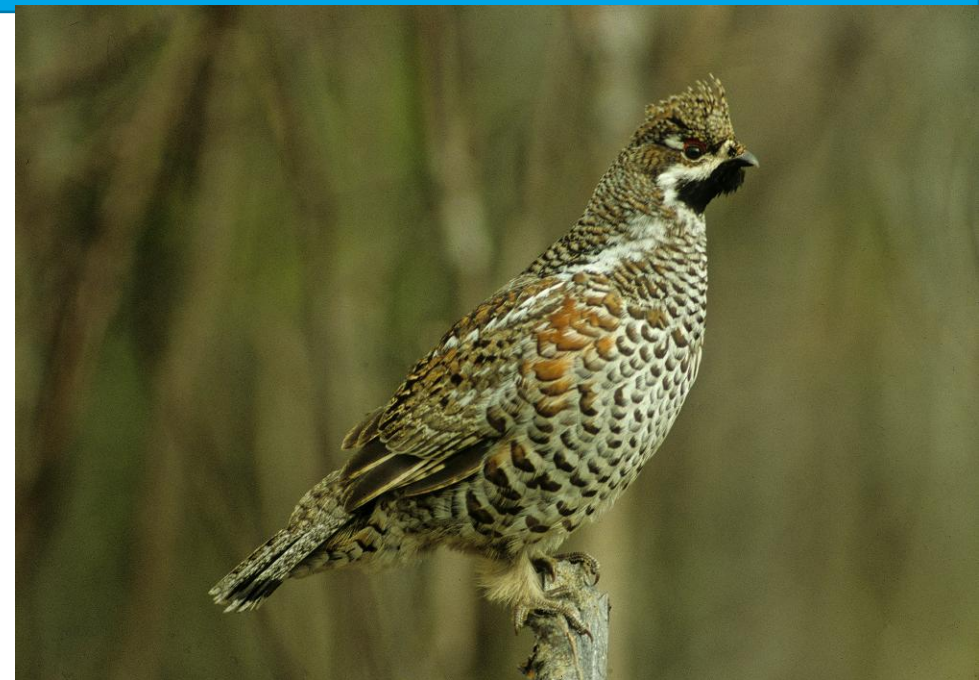
Arter med speciella krav på skogen

Lavskrika mycket stationär fågel, som häckar i äldre, slutna och hänglavsrika barrskogar. Reviren är livslånga med hemområden som varierar mellan 50 och 150 ha. Inom ett revir av hög kvalitet finns det som regel ett eller flera kärnområden (1–20 ha) med relativt tät flerskiktad granskog.

Spillkråka . Nyckelart då den skapar boplatser för många andra arter. Minskar på grund av minskad tillgång på lämpliga bo- och födoträd och minskad födotillgång. Skogsbruk med korta omloppstider och täta, homogena ungskogar utgör det största hotet.

Järpe Mycket stationär inom sitt revir som är minst 25 hektar stort. Behöver tät barrskog med inblandning av lövträd och välutvecklad flerskiktad struktur med bärris och yngre eller undertryckta, täta granar i ett lägre skikt, ofta utmed bäckar och åar inne i den skyddande granskogen.

Sveriges olika mesar

Talltita

Entita

Svartmes

Lappmes

Tofsmes

Stjärtmes

Blåmes

Talgoxe

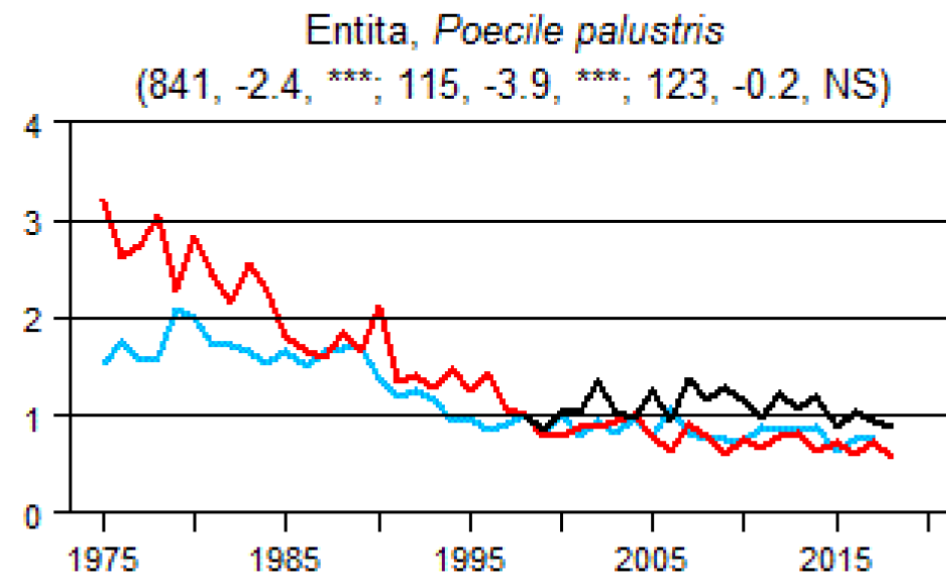
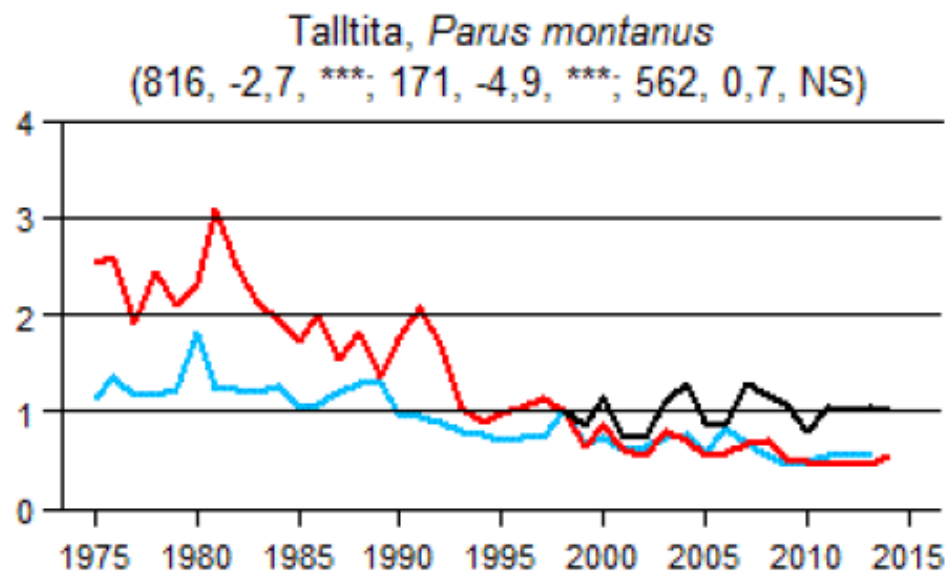
Layout: Steve Dahlfors

En tredjedel
kvar

Två viktiga indikatorarter

Båda
rödlistade
NT 2025

En tredjedel
kvar

Källa: Svensk fågeltaxering

Entita

Ekologiska krav

Utpräglad lövskogsfågel - ädellövskogar, strandskogar, ekhagar, igenväxande hagmarker, lövdungar, parker och trädgårdar.

Flerskiktade, gärna högvuxna skogar med inslag av äldre träd och med ett välutvecklat buskskikt. Ek- och hasseldominerade skogar och dungar, samt alkärr med videsnår, hör till de miljöer som ofta utnyttjas.

Revir relativt stora för en småfågel, 5 - 20 hektar.

Utpräglad stannfågel och stationär; dålig spridningsförmåga ungfåglar < 5 km från födelseplatsen och lämnar inte sitt revir. Känslig för fragmentering – svårretablerad i isolerade skogsområden.

Hålhäckare, **naturliga hål**. Grenbrott, rötskador med mera. Trång ingång och levande boträd.

Häckningsmiljö entita

Talltita

Ekologiska krav

Föredrar **större sammanhängande barrskogar**, såväl i tallskog som granskog och i lövblandad barrskog.

Skogens struktur är viktig, den ska helst vara flerskiktad med riklig underväxt av mindre granar, björk och andra lövträd och buskar.

Tillgång på **murknande högstubbar** är särskilt viktig, eftersom talltitan helst själv hackar ut sitt bohål. Lokalt även i blöta buskmarker, alltid i anslutning till större sammanhängande barrskogsområden. I fjällen i ren fjällbjörkskog.

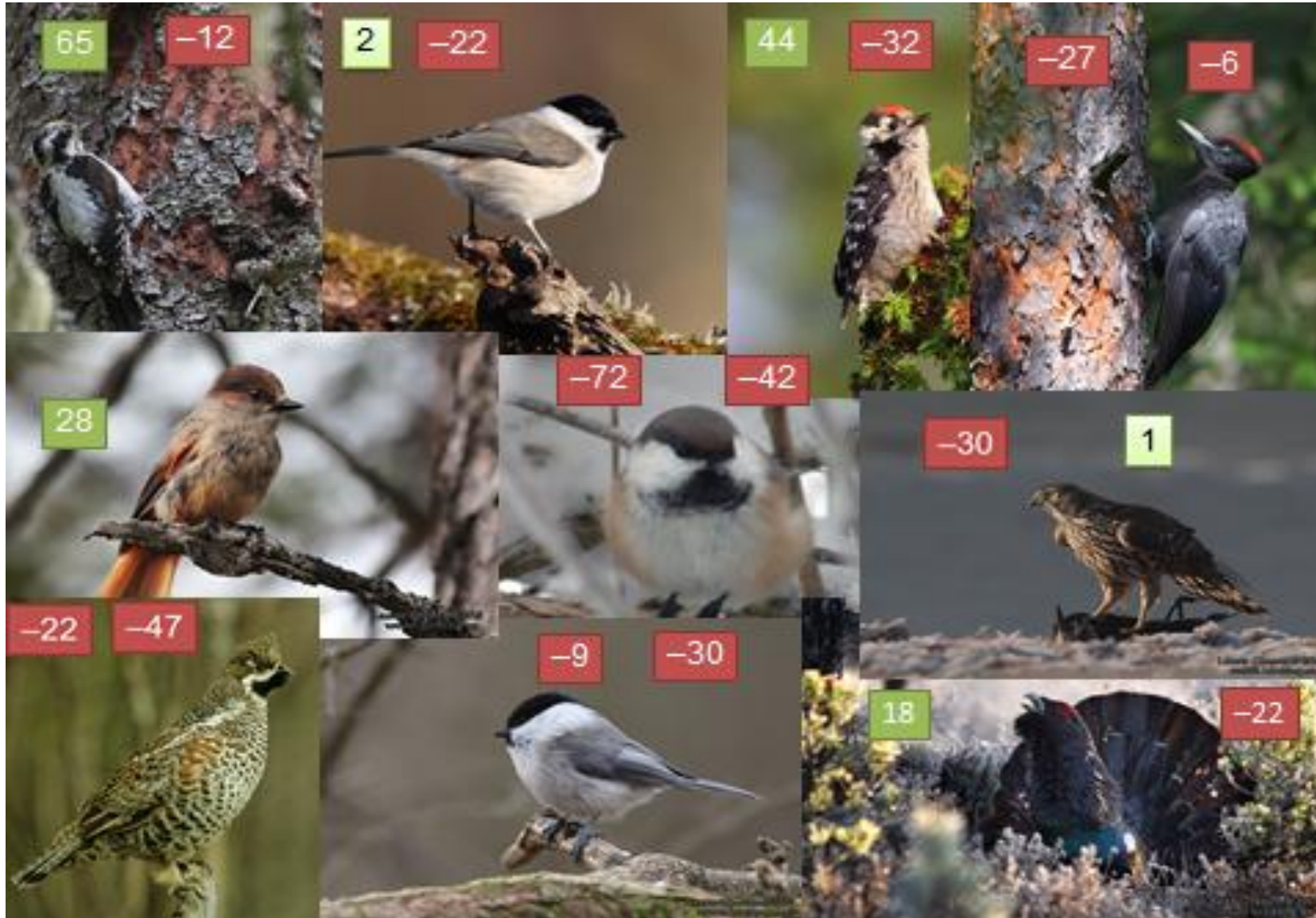
Påträffas **ofta i kanten av solexponerade och fuktiga skogspartier, gärna intill skogskärr eller i kantskogen mot myrmarker.**

Reviren förhållandevis **stora, 10–20 hektar.**

Häckningsmiljö talltita

Kom ihåg specialisterna!

Tretåig hackspett

Entita

Mindre hackspett

Spillkråka

Lavskrika

Lappmes

Duvhök

Järpe

Talltita

Tjäder

Ej med på bilden:

Vitryggig hackspett

Tallbit

Artskydd
för
fåglarna

Formellt skydd

Certifiering

Sektorsansvar

Frivillighet

Skogsvårdslagen Inte frivillig

Skogsstyrelsens hemsida för vägledning

<https://www.skogsstyrelsen.se/aga-skog/hansyn-till-miljo-och-skyddade-arter/vagledning-och-kunskapsstod-artskydd/>

Vägledningar och kunskapsstöd artskydd

Vägledning för hänsyn till fåglar →

Vägledning för hänsyn till däggdjur och groddjur →

Vägledning för hänsyn till insekter →

Vägledning för hänsyn till växter och nationellt fridlysta arter →

Utökas med bl.a.
fladdermöss under 2027

Målbilder för god miljöhänsyn

Vad är en hänsynskrävande biotop? Vilka naturvärden kan finnas där du planerar att avverka? Hur bör hänsynen tas när du utför en föryngringsavverkning? I faktabladen om målbilder för god miljöhänsyn får du hjälp att hitta svaren.

<https://www.skogsstyrelsen.se/aga-skog/hansyn-till-miljo-och-skyddade-arter/malbilder-for-god-miljohansyn/>

Definition av hänsynskrävande biotop:

”Hänsynskrävande biotop är ett område med påtagliga naturvärden där särskild hänsyn bör tas vid alla skötselåtgärder för att förhindra eller begränsa skador i och invid biotopen. Med skada menas skogsbruksåtgärder som förstör eller medför en påtagligt negativ förändring av biotopens särdrag, t ex dess beståndsstruktur, markförhållanden eller artsammansättning.

Vissa typer av hänsynskrävande biotoper vårdas främst genom att lämnas till fri utveckling. I andra fall är ingrepp nödvändiga för att exempelvis förstärka biotopens särdrag, eller bevara eller utveckla naturvärden kopplade till naturliga störningar eller äldre kulturmiljöer.”

Hänsynskrävande biotoper

Biotoper med koppling till jordbruk och bete

- Äldre skogsbeten ^{AR}
- Igenvuxna hagmarker, lövängar och andra kulturpräglade marker som har varit trädbevuxna under flera trädgenerationer ^{AR*}
- Äldre hassellundar ^{AR}
- Tidigare åkerholmar som ingår i skogsmark ^{AR}
- Brynmiljöer i anslutning till öppen jordbruksmark ^{AR}

Biotoper med naturskogskaraktär

- Skog med naturskogskaraktär – barrskog ^{AR*}
- Skog med naturskogskaraktär – triviallöf ^{AR*}
- Skog med naturskogskaraktär – ädellöv ^{AR*}

Biotoper som präglas av terrängformationer eller geologi

- Berg- och rasbranter ^{AR}
- Lodytor ^{ÖB}
- Raviner och klyftor ^{AR}
- Blockmarker ^{AR}
- Äldre hållmarksskog ^{AR}
- Äldre sand- och åsbarrskogar ^{AR*}
- Kalkmarksskog ^{AR*}

Biotoper som utmärker sig genom att innehålla biologiskt värdefulla strukturer

- Äldre trädbestånd med påtagligt stor mängd hänglavar ^{AR}
- Äldre trädbestånd med påtagligt stor mängd död ved ^{AR}
- Skog med särskilt känsliga naturvärdesträd ^{ÖB}
- Nyligen brandpåverkad skog ^{AR*}

Fukt- och vattenpräglade biotoper

- Sumpskog/dråg med naturskogskaraktär ^{AR*}
- Strand-/svämskog med naturskogskaraktär ^{AR*}
- Områden vid källor och källpåverkad mark ^{AR}
- Områden längs vattendrag ^{AR*}
- Kärr och småvatten ^{AR}
- Äldre skog på uddar/mindre öar/holmar i hav, sjöar, vattendrag och myrmarker ^{AR}

Avverkningsanmälan östra sidan av Ymsen,
Öster om Mariestad

Hänsynskrävande biotoper

Skog med naturskogskaraktär – Triviallöv

Strand-eller svämskog med naturskogskaraktär

Arter

Mindre hackspett?

Entita?

Fladdermöss?

Åkergroda

m.m.

Analys av målbildernas betydelse för fridlysta arter

<https://www.skogsstyrelsen.se/aga-skog/hansyn-till-miljo-och-skyddade-arter/vagledning-och-kunskapsstod-artskydd/analys-av-malbildernas-betydelse-for-fridlysta-arter/>

På den här sidan hittar du information om och hur du kan använda dig av analysen av målbildernas betydelse för fridlysta arter. Analysen presenteras i två delar. Den ena delen är en bedömning om miljöhänsyn enligt målbilderna i normalfallet är tillräckligt för att säkerställa att beståndets ekologiska funktion för fridlysta arter bevaras. Den andra delen handlar om vilka fridlysta arter som kan förväntas förekomma i vilka hänsynskrävande biotoper.

I analysen av målbildernas betydelse för fridlysta arter bedöms alltså om miljöhänsyn enligt målbilderna i normalfallet är tillräcklig. Med tillräcklig menas här att beståndets ekologiska funktion bibehålls för den aktuella arten.

En viktig utgångspunkt för analysen är att alla hänsynskrävande biotoper och substrat som finns utpekade i målbilderna sparas i sin helhet.

Analysen kan användas som ett kunskapsunderlag, framför allt vid planering av skogsbruksåtgärder och den hänsyn som behövs till fridlysta arter. Skogsstyrelsen har genomfört analysen i samverkan med Naturvårdsverket.

Avgränsning och antaganden

Fåglar 4 §

Djur 4 a §

Växter 7 §

Nationellt fridlysta
arter 6, 8 och 9 §§

Talltita

Är hänsyn enligt målbilderna i normalfallet tillräckligt för att säkerställa att beståndets ekologiska funktion för arten bibehålls?

Delfråga	Svar
A. Omfattar målbilderna alla livsmiljöer	Nej, äldre (80-100 årig) flerskiktad skog med mycket struktur och variation
B. Omfattar målbilderna alla substrat	Nej, döda stående lövträd klenare än 15 cm behöver sparas
C. Uppfyller målbilderna artens behov av buffertzoner	Ja
D. Arten förväntas klara av fragmentering eller skogsarealförlust	Nej, i landskapsavsnitt med små andelar livsmiljö eller isolerade livsmiljöer kan det bli problematiskt
E. Fungerar utan kunskap om exakta förekomster av arten	-

Samlad bedömning: Hänsyn enligt målbilderna är i normalfallet *inte* tillräckligt för att säkerställa att beståndets ekologiska funktion för arten bibehålls, även om alla hänsynskrävande biotoper och substrat som finns utpekade i målbilderna sparas i sin helhet.

Nyheter

Miljööverdomstol, EU-domstol och Regeringen, BirdLife

Kunskapskravet i Miljöbalken

Dom I MÖD 2023

Flera domar I MÖD januari 2026

Första tydliga MÖD-domen om kunskapskravet

Prejudicerande dom i mark- och miljööverdomstolen avseende kunskapskravet (kap 2 Miljöbalken) (vår understrykning av texten i domen nedan)

Dom i Mark- och miljööverdomstolen den 18 augusti 2023 i mål M 9596-22 med uttalande kring den omvända bevisbördan och kunskapskravet i miljöbalken sade: "Av 2 kap. 1 § miljöbalken följer att alla som bedriver en verksamhet är skyldiga att visa att hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken iakttas. Verksamhetsutövaren måste därför kunna redogöra för miljökonsekvenserna av sitt handlande; i det här fallet hur åtgärden påverkar skyddade arter.

Med utgångspunkt från denna kunskap ska verksamhetsutövaren söka kompletterande information om specifika artförekomster och delge denna information till myndigheter i samband med en anmälan eller tillståndsansökan (SOU 2021:51 s. 886–888). Myndigheterna ska vid behov hjälpa verksamhetsutövaren med förtydligande av vad som krävs (SOU 2012:51 s. 896)."

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060305

DOM
2026-01-14
Stockholm

Mål nr
M 5996-24

I den blankett som fylls i vid en avverkningsanmälan ska uppgifter om planerad hänsyn till olika naturmiljövärden lämnas, bl.a. hänsyn till arter. Ett korrekt ifyllande av blanketten förutsätter således att verksamhetsutövaren vet var på fastigheten skyddsvärda och hänsynskrävande arter och miljöer finns. Verksamhetsutövarens redogörelse för artförekomst m.m. är dessutom en förutsättning för att Skogsstyrelsen och överprövande instanser ska kunna ta ställning till behovet av hänsyn samt om föreslagen hänsyn är relevant och tillräcklig.

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060305

DOM
2026-01-16
Stockholm

Mål nr
M 4039-24

arter inför att avverkningsanmälan gavs in till Skogsstyrelsen. Den inventering som SCA genomförde under Skogsstyrelsens handläggning var översiktlig och syftade endast till att kartlägga förekomsten av knärot. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att SCA inte har haft det kunskapsunderlag som varit nödvändigt för planeringen av avverkningen. Att genomföra erforderliga inventeringar av området åligger ingen annan än SCA. Genom att fatta beslut i ärendet på ett bristfälligt underlag har Skogsstyrelsen brustit i sin utredningsskyldighet.

När det finns brister i en anmälan och i det kunskapsunderlag som legat till grund för densamma, bör den anmälda åtgärden som utgångspunkt förbjudas eller ärendet återförvisas för fortsatt handläggning. I detta fall har ärendet under processens gång

Bedömning av vilka arter som finns i ett avverkningsanmält område kan göras dels genom direkta artinventeringar eller bedömningar av vilka arter som kan förekomma genom en bedömning av aktuell naturtyp eller biotop. Det är viktigt att detta görs med hänsyn till försiktighetsprincipen (kap 2 Miljöbalken), för att få med de tänkbara arter som kan förekomma.

G2. Hänsyn till arter (ska framgå av kartan eller markeras på kartan)

Inom eller angränsande mot avverkningsområdet planerar jag att ta hänsyn till

- ☐ Arter angivna med N eller n i bilaga 1 till artskyddsförordningen eller rödlistade arter
- ☐ Prioriterade fåglar enligt bilaga 4 till föreskrifterna till skogsvårdslagen eller rödlistade fåglar
- ☐ Tjäderspelplats
- ☐ Annat

Beskriv den hänsyn du planerar att ta till arter. Ange även vilken eller vilka arter hänsynen avser.

Rödlistade arter jämfställs med fridlysta arter

MÖD dom 2026-06-04

MÖD M 10697-25 (domskäl)

Utifrån de relativt detaljerade bestämmelser om hänsyn till arter som finns i Skogsstyrelsens föreskrifter bör Skogsstyrelsen, när det gäller skydd av rödlistade arter som inte omfattas av artskyddsförordningens fridlysningsbestämmelser, i första hand och upp till intrångsbegränsningen tillämpa skogsvårdsförfattningarna och med stöd av 30 § skogsvårdslagen förelägga om de försiktighetsmått som behövs. Om Skogsstyrelsen bedömer att försiktighetsmått inom skogsvårdslagens intrångsbegränsning inte är tillräckliga ska Skogsstyrelsen fatta beslut enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Någon begränsning, motsvande skogsvårdslagens intrångsbegränsning, gäller inte i fråga om förelägganden och förbud i samband med anmälan om samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Däremot har Skogsstyrelsen att tillämpa 2 kap. 7 § miljöbalken. På så vis skiljer sig tillämpningen från vad som gäller vid en tillämpning av artskyddsförordningens förbudsbestämmelser. (Se Högsta domstolens avgörande NJA 2023 s. 291 ”Tjäderspelet i Malsättra” p. 10–11 och 18.)

MÖD M 10697-25 (domskäl)

Vid bedömningen av vad som därvid är tillräckliga skyddsåtgärder bör utgångspunkten vara densamma som för fridlysta arter, dvs. att den **kontinuerliga ekologiska funktionen** ska upprätthållas för arten (se Mark- och miljö-överdomstolens avgöranden den 22 maj 2026 i mål nr M 11405-25 och M 11407-25).

Gäller för alla rödlistade arter men att rimlighetsavvägningen enligt 2 kap. 7 § kommer innebära att en EN art kommer åtnjuta en högre grad av skydd än en NT. MÖD skriver så här:

"I ett fall kan mycket betydande ekonomiska olägenheter på markägarsidan medföra att ett i och för sig angeläget miljöintresse får vika. I ett annat fall kan ett mycket starkt miljöskyddsintresse medföra att markägaren får finna sig i betydande inskränkningar i sin markanvändning."

Exempel på handläggning i artskyddsärende SKS kopplat till rödlistade arter

Sammanställning från Artportalen

Art	Fridlyst? Ja/Nej	Rödlistad? ¹ CR, EN, VU, NT, DD, LC	Behöver utredas mer? Ja/Nej	Motivering av utredningsbehov (Obligatoriskt vid både ja och nej.)
Doftskinn	Nej	NT	Nej. platsen är redan avverkad.	Urskogsindikator. Mycket bra signalart för boreal granskog. Indikerar ett gran-skogsekosystem med lång kontinuitet av grova lågor. Området där den hittats har redan avverkats. Möjligen kan hänsyn vara lämnad. Observerad 25.08.18.
Brunpudrad nålllav	Nej	NT	Ja	Indikerar långvarig förekomst av död ved i miljöer med konstant hög och jämn luftfuktighet. Arten visar alltid på skog med höga naturvärden. Trivs bäst i sumpskog av naturskogskaraktär.
Gamlav	Nej	VU	Ja	Gamlaven är en utpräglad barrskogsart som ibland kan drapera träden i norrländska fuktiga och naturskogsartade granbestånd. Arten är en utmärkt signalart för denna typ av skog. Orsaken till tillbakagången beror på främst på slutavverkningar av naturskogsartade skogar men möjligen också genom den ökande förtätningen av olika skogsmarker. Gamlaven anses vara svårspridd vilket medför att laven är känslig för rationellt skogsbruk. Redovisad hänsyn bedöms som tillräcklig. Hänsynsytor lämnas kvar.
Kötticka	Nej	NT	Ja	Gammelskogsindikator. Indikerar växtplatser med konstant hög luftfuktighet, dvs barrskogar i branrefugiala lägen.
Lunglav	Nej	NT	Ja	Signalerar gamla lövträd. VU uppgär att arten bevaras genom att träd sparas med intakt beskuggning. Bedöms som tillräckligt.
Granticka	Nej	LC	Nej	I stora delar av Norrland är svampen allmän och har ett lägre signalvärde.

Art	Fridlyst? Ja/Nej	Rödlistad? ¹ CR, EN, VU, NT, DD, LC	Behöver utredas mer? Ja/Nej	Motivering av utredningsbehov (Obligatoriskt vid både ja och nej.)
Trådticka	Nej	LC	Nej	Medelgod signalart på fuktiga granskogsbiotoper.
Harticka	Nej	NT	Ja	Är normalt en mycket bra signalart för granskogar med höga naturvärden. Oftast växer den i gamla, mer eller mindre orörda natuskogar som hyser många andra ovanliga och rödlistade arter.
Blodticka	Nej	LC	Nej	Blodticka är enbart signalart när den växer på granlågor. På detta substrat är arten en bra indikator på granskogar med höga naturvärden.
Vedticka	Nej	LC	Nej	Lågt signalvärde i Norrland.
Ullticka	Nej	NT	Ja	I huvudsak knuten till barnaturskogar och förekommer med ett tydligt optimum i orörda eller måttligt påverkade gamla granskogar. Knuten till dödved granved. Mycket bra signalart. Död ved lämnas. Redovisad hänsyn bedöms som tillräcklig.
Ormbär	Nej	LC	Nej	
Fläcknycklar	8 §	LC	Nej	Signalart, Livskraftiga varför avverkningen bedöms som acceptabel. Observationen finns inom hänsynsyta.
Spindelblomster	8 §	LC	Nej	Signalart Naturvårdsart barnaturskogar och barrsumpskogar. Känslig för uttorkning och markskador. Livskraftig varför avverkningen bedöms som acceptabel. Finns delvis inom hänsynsyta, men kommer att påverkas av avverkning inom avverkningsområdet. Den bedöms kunna finnas kvar på platsen.

Skogsbruk under häckningstid

EU-domstolen Voore mets 2025-12-12

Hänsyn under häckningstid

Efter EU-domstolens avgörande i mål C-784/23 har Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket tagit fram en gemensam tolkning om hänsyn till fåglar under häckningstid. Här nedanför finns mer information om vilken hänsyn du som verksamhetsutövare behöver ta vid skogsbruksåtgärder under fåglars häckningstid för att undvika att döda fåglar eller förstöra deras ägg.

Viktiga miljöer under häckningstid

Vid bedömningen av om det finns risk under häckningssäsong för direkt dödande eller att bon eller ägg förstörs eller skadas är miljön som berörs av åtgärden viktig. I vissa typer av miljöer är sannolikheten att fåglar häckar, eller att de häckar i stort antal, särskilt stor. Det rör sig bland annat om:

- Skogsavsnitt som domineras av löv- eller ädellövträd
- Skog där det finns rikligt med skiktning och underväxt i form av buskar och småträd som ger skydd
- Områden med tydligt inslag av naturvärdesträd, det vill säga träd med egenskaper som gynnar naturvärden, exempelvis grova och/eller gamla träd, träd med hål, risbon och så vidare, avvikande strukturer som grov bark, tickor, yvigt grenverk och så vidare.
- Områden med ett stort inslag av död ved, såväl liggande som stående.
- Hänsynskrävande biotoper enligt de allmänna råden till 7 kap. 17 § Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till skogsvårdslagen (SKSFS 2011:7). Bland sådana biotoper finns kärr och småvatten, äldre skog på uddar och mindre öar, berg- och rasbranter, äldre hållmarksskog, naturskogsrester, tidigare åkerholmar som ingår i skogsmark, brynmiljöer i anslutning till öppen jordbruksmark, äldre skogsbeten samt igenvuxna hagmarker och lövängar som varit trädbevuxna länge.
- Områden i nära anslutning till våtmarker, strandskogar eller ängar eller vatten med rikt fågelliv (fågelsjöar och liknande)
- Gammal skog enligt definitionerna i förordning om anmälan för samråd samt i Skogsstyrelsens föreskrifter om vissa kriterier för gammal skog (SKSFS 2025:4) samt gammal skog som inte täcks in av den definitionen.

Nya fridlysningsregler

Denna förordning träder i kraft den
1 november 2026.

- Endast arter rödlistade som CR kan ges strikt skydd genom nationell fridlysning
- Endast arter rödlistade som EN eller med ett internationellt åtagande (skyddade på EU-nivå) kan fridlysas som särskilt skyddade. För dessa gäller undantag för pågående markanvändning.
- Alla arter i lägre rödlistekategori kan bara ges grundläggande skydd där fler undantagsbestämmelser gäller, eller begränsat skydd som inte ger något skydd alls i princip.

MÅNGA arter som tidigare var fridlysta har försvunnit helt. Alltså har inte ens grundläggande skydd.

Två uppseendeväckande arter är knärot och varglav som numera är helt borta. Knärot ingår inte i de två släkten av orkidéer som bara ges grundläggande skydd (alla nyinförda undantag gäller).

Knäroten ingår i huvudsläktet Orchidaceae och är "grundläggande fridlyst". Alla undantag gäller. Med vissa tolkningsmöjligheter i domstolar etc. såsom ändringarna av förordningen är formulerade.

- 182 tidigare strikt fridlysta arter förlorar sitt skydd
- Syftesundantag införs för alla fridlysta arter utom de arter som är rödlistade som CR och som därmed är nära nationellt utdöende. Skogsbruk, jordbruk eller pågående markanvändning får inte hindras.
- Försiktighetsprincipen i artskyddslagstiftningen försvinner helt och hållet.

Kravet för att en art skall kunna få strikt skydd genom nationell fridlysning är alltså att den ska vara i princip utdöd i hela dess naturliga utbredningsområde förutom en handfull lokaler där den kämpar för sin existens. Ofta i redan formellt skyddade områden. Så ser verkligheten ut idag för de flesta arter rödlistade som CR.

ALLA andra arter åtnjuter undantagsbestämmelser för de verksamheter som utgör arternas verkliga hot.

24 augusti, 2026

Därför överklagar vi

Under första halvåret 2026 överklagade BirdLife Sverige 156 avverkningsanmälningar. Skogsstyrelsen får in omkring 60 000 sådana om året. Om de fördelas jämnt över året motsvarar dessa cirka 0,52 procent – eller drygt fem promille – av anmälningarna under ett halvår. Nästan alla gällde skogar i sex jämtländska kommuner.

Den som planerar en avverkning måste kunna beskriva hur åtgärden påverkar skyddade arter. Det följer av miljöbalkens kunskapskrav. Skogsstyrelsen ska sedan bedöma om den planerade hänsynen är tillräcklig och om det behövs villkor eller andra försiktighetsåtgärder.

I flera domar har Mark- och miljööverdomstolen förtydligat vad detta innebär. Verksamhetsutövaren – normalt markägaren eller skogsbolaget – ska ta fram det platsspecifika underlaget: vilka skyddsvärda arter och miljöer som finns och hur de kan påverkas. Skogsstyrelsen ska vid behov förtydliga vad som krävs och därefter pröva om den föreslagna hänsynen är tillräcklig (bland annat mål M 9596-22 och M 5996-24).

Mark- och miljödomstolen
via SKOGSSTYRELSEN (för rättidsprövning)
skogsstyrelsen@skogsstyrelsen.se

Skogsstyrelsens dnr
A 58266-2025

Datum
2026-01-05

Överklagande gällande A 58266-2025 i Östersunds kommun, Jämtlands län

---

Skogsstyrelsen har inte utrett förekomst av tretåig hackspett inom avverkningsanmälan **A 58266-2025**. Fynd av tretåig hackspett förekommer i det avverkningsanmälda området (se bilaga). Enligt Artdatabankens artfakta¹ för tretåig hackspett anges att: *"En mycket god indikation på att tretåig hackspett häckar i ett visst område är förekomsten av "ringade träd", främst gran och tall."* Vidare finns livsmiljöer och växtplatser för rödlistade/hotade arter som är typiska för västlig taiga (EU-kod 9010), däribland **knärot, doftskinn, lunglav, och rosenticka**, i den avverkningsanmälda skogen.

A top-down view of a Thanksgiving dinner spread on a dark wooden table. The centerpiece is a whole roasted turkey on a wooden platter, surrounded by yellow apples, orange slices, and pinecones. To the right is a large pumpkin pie with pecan decorations. Other dishes include a bowl of green salad with apples and pecans, a bowl of mashed potatoes with Brussels sprouts, a bowl of cranberry sauce, and a bowl of apple sauce. A small pumpkin and a carrot are also visible in the bottom right corner.

Tack!

Frågor?